

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 Din

za pol leta 30 Din

za vse leto 60 Din

Posamezne številke 1.50 Din

Za inostranstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 16. oktobra 1936.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštočkovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadržna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Slovenska politika

Avtonomna slovenska misel

I.

Ljudje se združujejo v politične in druge skupine po zunanji ali notranji potrebi. To, kar nam je najbolj pri srcu in nas najbolj skrbi, kar nam polni dušo z upom in strahom in pomeni zanj najgloblje doživetje, to je tudi najbližje življenju. Človek je lahko pogumen, načelen in dosleden samo v stvari, ki je njegova in jo razume. Vsiljeno opredeljevanje ga ne vzgaja, ampak samo bega.

Nemalo je duhovno in moralno visoko stoječih Slovencev, ki odklanjajo današnje politično opredeljevanje duhov, ker ne ustreza njihovim nameram. Zato stoje ob strani. Ne da bi jim manjkalo poguma! Saj prav šibek človek najbolj čuti potrebo po naslonitvi in podreditvi in najraje sprejema tuja naziranja nekritično kot svoja. To so samostojni ljudje, ki čutijo slovensko bol in tegobe slovenskega človeka morda bolj ko drugi. Zato ni dobro in prav, da se odtegujejo javnemu delu in zato bi pozdravili, če bi se združili in kot skupina posegli v naše javno življenje.

II.

V slovenskem javnem življenju pogrešamo skupino, ki bi pri vsem svojem delu in prizadevanju izhajala z vso doslednostjo iz slovenskega duha in slovenskih potreb, bila nevezana na katerekoli ozire in neodvisna na vse strani ter bi se brezpogojno in brezkompromisno postavila v službo avtonomne slovenske misli. Skupino mislimo, ki bi slovenstvo pojmovala kot svojo veliko usodo in obvezo ter ga doživljala v vsej njegovi duhovni in socialni širini in zgodovinski danosti.

Pričakovali bi od take skupine, da se v prvi vrsti loti nalog in vprašanj, ki so doslej čakala zaman svojih reševalcev. Premnogo jih je in večje so, ko naše skromne moči.

Prednjačiti bi morala ta skupina v svoji zvestobi do rodu in svoji pripravljenosti, tvegati zanj zadnje moči, v svoji povezanosti s slovenskim duhom in njegovimi stvaritvami, s slovenskim ljudstvom in njegovimi izročili, v svoji zakoreninjenosti v domači zemlji in svoji volji, rasti iz nje v višine evropskega duha, sprejemajoč nje-

gove plodove v kritični izberi in z njimi oplajajoč slovensko duhovno življenje.

Še marsikako drugovažno poslanstvo bi imela taka skupina slovenskih avtonomistov.

III.

Nadejali bi se od nje, da se s pogumom postavi za velike vzore in vrednote, ki so vznikale iz krščanskih osnov evropske kulture in se v njih manifestira duhovna skupnost evropskih narodov, da bo s pogumom izpovedovala svojo vero v zmago duha nad tvarjo, v zmago pravice nad nasiljem, resnice nad lažjo, človečnosti miselnosti nad nacionalistično sebičnostjo. Mali narodi morajo prvačiti v odporu proti rastoči materialistični miselnosti, ker njena zmaga bi pomenila njih smrt. Iz sedanje stiske bo evropski duh vstal v novi moči, pa če so se proti njemu zarotili vsi nasilniki sveta in vsi majhni ljudje, ki jim slede. Kdor ta duh zavestno zatajuje, hoče, da se narodi vrnejo v barbarstvo. Nemogoča je misel, da bi bile zaman vse neizmerne žrtve za svobodo narodov, za svobodo vesti in duha, da bi bilo zaman veliko zgodovinsko dejanje krščanstva, ki je priborilo človeku priznanje njegove duhovne osebnosti. Zato naj ta skupina z vnuemo deluje za zmago duha med nami samimi. Mi bomo branili s tem svoje življenje in smisel svojega obstoja kot narod.

IV.

Čakamo vedno težje, da bi se nekdo z vso resnobo lotil vprašanja, ki je odločilnega pomena za našo bodočnost: vzgoje značajnega razumnštva.

Značajev nam je treba kakor vsakdanjega kruha. Tu je naša najbolj skeleča rana. Povsod jo čutimo, v javnem in zasebnem življenju, vse skupine jo čutijo. A kaj smo storili, da bi to rano zacelili? Nič. Tu je naša modrost odpovedala, ker čutimo vso težavnost vprašanja.

Ko bi neka skupina nič drugega ne storila, ko posvetila temu vprašanju vso svojo skrb, bi stokrat opravičila svoj obstoj.

Nič nam ni bolj potrebno, ko trdnih značajev, ko moralne elite, močne v odgovornosti za svoje

delo, v zvestobi do svoje stvari, v volji hoditi ravno pot in načela izvajati, ne le izpovedovati, mrzeč do smrti vsako prostaštvo, vsako dvolično moralo, laž in hinavščino, goječ pravo moštost in prijateljstvo. Treba nam je mladine, ki bo imela strožje pojme o narodu in zasebni časti ko dosedanja, o poštenju in zvestobi, ki bo imela svojo hrbtenico in svoj ponos.

Ne pogrešamo krvne aristokracije, tudi brez privilegirane duhovne bi izhajali, a brez moralne elite bo naša bodočnost temna. Vse naše javne ustanove, politične, kulturne, sportne, stanovske, akademske zanemarjajo vzgojo značajev, vzgojo tistih vrtilin, ki dajo narodom pravo hrbtenico. Tožimo, a nič resnega ne storimo. Kje ima naša mladina svetle vzore, ob katerih bi lahko moralno rastla?

Čakamo na moralno avtoriteto, ki bo z lastnim zgledom uveljavljala v našem življenju prave pojme o osnovnih osebnih in družbenih vrtilinah, tako da bi po malem postale te skupna last vseh Slovencev in značilna poteza njihovega narodnega značaja. Pojavi narodne nezvestobe bi potem sami od sebe izginili.

V.

Mimo nobenega za slovenskega človeka važnega vprašanja ne bo mogla naša skupina, najmanj mimo vprašanja pravičnosti, socialnejše ureditve slovenske družbe. Pa ne da bi ga hotela reševati z nekega posredujočega, kompromisarskega stališča, da bi nikogar preveč ne bolelo!

Njena naloga bodi, da se svobodno na vse strani loti predhodnega dela, zavedajoč se, da nove družbe ni mogoče ustvariti od danes do jutri in ne brez najresnejšega proučevanja posebnih slovenskih razmer in ne brez velikega napora za vzgojo nove, socialnejše miselnosti in skupnostne zavesti. Nobena skupina nima pri nas določenega programa za preosnovo slovenske družbe in vsaka bi bila v zadregi, če bi čez noč dobila v roke neomejeno oblast, ker pravo delo bi se zanj šele potem začelo. Veliki smo v močnih besedah in demagoških geslih, a majhni pri delu.

Našo skupino bi morala voditi samo ena misel: da gre za bodočnost najširših plasti slovenskega ljudstva, ne pa za korist neznatne privilegirane plasti, ki je tako maloštevilna, da bi bili pri naštevanju imen koj pri kraju. V tem bo moral biti njen radikalizem, da jo bodo vodili izključno oziri na ljudstvo in nobeni drugi, niti oziri na lastni

Dr. Jos. C. Oblak: Ob 16. obletnici koroškega plebiscita*

Ko se je šestnajstič povrnil 10. oktober, je bilo povedanega o tako imenovani koroški tragediji toliko resničnega pa tudi neresničnega, da se zdi, da kaj novega resničnega že skoraj ni mogoče povedati.

Vsaka še tako žalostna zadeva na svetu ima svojo senčno pa tudi sončno stran. Ob tem spominskem dnevu se skoraj vedno iskali le zgolj sence — dovolite mi pa, da vam ob 16. obletnici pokažem tudi nekoliko sonca in pri tem vendarle povem kakšno novo misel.

Če te zadene nesreča, ne tarnaj, ampak glej, kako boš njene posledice omejil, zmanjšal, popravi. Je tako, kakor z zlatim izrekom, ki si ga je napisal nad svojo posteljo pobožni menih: »Človek ne jezi se!« Kajti s tarnanjem gubiš samo čas, namesto da bi ga porabil za premišljevanje in dejanje, da to, kar te žalosti in jezi, popraviš.

V zvezi s tem zlatim rekom pa je še nadaljnja tolažilna resnica, da prav nobena stvar na svetu ni nenadomestljiva in da se da vsaka krivica popraviti. Popraviti se da koroški plebiscit in popraviti se da tudi Rapallo. Samo storiti moraš kaj v ta namen, delati moraš in delati.

Toliko pa rečem, če bi bili mi, naši časopisi pred vojno v mirnih časih vsaj eno desetino tega pisali o koroških Slovencih, kar so pisali po ple-

biscitu in ob plebiscitu — bi koroškega plebiscita sploh ne bilo ali pa bi bil za nas izpadel ugodno, ker bi bili Korošci tako tesno privezani nase, da bi jih nobena moč ne mogla odtrgati od nas, vsaj ne duhovno.

Pred vojno skoraj svet ni vedel, da koroški Slovenci sploh žive. Danes to ve prav tako uradna Anglija, kakor uradna Italija, Francija, kakor Rusija, ve Društvo narodov, ve vsa Evropa, vemo celo mi Slovenci, ki so nam bili naši lepi koroški kraji pred vojno španske vasi, za katere se sploh nismo brigali.

Kaj smo mi storili za našo Koroško...? Namesto da bi se bili brigali za svoje brate za Karavankami, smo uganjali politiko na način, da je potisnila mlademu Ivanu Cankarju pero v roke ter da nam je napisal »Za narodov blago«.

Zato nas je našel plebiscit nepripravljen, širšo javnost nepoučeno in smo morali izgubiti plebiscit. Ob plebiscitu sem izdal drobno knjižico pod naslovom: »Koroška Slovenija«.

Poznal sem nekoliko koroške razmere, zato sem bil tedaj črnogled in sem zapisal na strani 35. pod zaglavjem: »Mirovna konferenca in Celovška kotlina« sledeče: »Toda kaj naj rečemo o predlaganem plebiscitu? Dovoljujem si povedati mnenje, da od plebiscita ne pričakujem veliko. Ali je plebiscit v resnici izraz volje prav poučenega ljudstva? Velik del koroškega ljudstva živi še danes pod vtiskom in vplivom nemškega režima.

Mnogo koroških Slovencev ne zna po slovensko brati in pisati, ker jih nalašč niso hoteli učiti. Vcepljeno jim je bilo nenaravno sovraštvo do materine govorice. Da ljudstvo ozdravi od te duševne okvare, rekel bi skoraj boleznijo, je treba časa in spet časa. Preprost človek se s težavo vživi na mah v nove razmere in le polagoma spregleda svojo lastno korist. To velja še posebno na Koroškem o Slovincu in še bolj o koroškem nemčurju. Mejo bi bilo treba torej določiti brez plebiscita na podlagi pravičnosti, pa tudi naravne potrebe. To mora biti vsakemu jasno, ki pozna le količjak naše obmejne razmere in še posebej Koroško. In ta meja, edino mogoča, edino pravična, je naša naravna meja, ki jo je postavila in zarisala na Koroškem med Nemce in Slovence priroda sama. To so oni prirodni jezovi in zidovi, ki so ustavili germanizacijo in ki jih je le ponekod, predvsem v manjši coni, predrta nasilna germanizacija in na katere je pač treba, kolikor je to neizogibno potrebno in kakor kaže to naš pravični slovenski tako imenovani »mali načrt«, seči nazaj in jih obnoviti kot naše državne mejnike.

Moral sem zaradi tega preslišati tedaj marsikako grenko, češ, da gledam črno in da sejem malodušje, in tudi prof. Potočnik ni bil zadovoljen z mojo »Koroško Slovenijo«. Neki posebno navdušen jugosloven pa mi je celo rekel: »Oblak, ti si osel! Mi imamo moč, imamo za seboj antano, smo sploh zmagovalci, Korošci bodo kakor en moč za nas!« Jaz pa sem pristavil: »Bog daj, da bi jaz res osel bil!«

Škoda, pravim, da je plebiscit pokazal, da je

* Pričujoči sestavek je posnetek predavanja, ki ga je imel g. dr. Jos. C. Oblak v Ljubljani 10. oktobra t. l.

položaj njenih somišljenikov. Ta radikalizem imej svoje meje samo tam, kjer gre za vrednote, ki jih moramo brezpogojno rešiti v novo družbo. Radikalizem v hotenju ne izključuje realnosti in psihološke preudarnosti v metodi in stvarne jasnosti v ciljih. Naša skupina mora biti pri svojem delu neodvisna od katerikoli dogmatično-ekskluzivnih družbenih ideologij in vsake avtoritete zunaj nas. V tem, kar imenujemo razredni boj, bo videla veliko in usodno socialno-zgodovinsko dejstvo ne glede na vsako teorijo. Z zanikanjem tega dejstva se ne premaknemo ne za ped naprej. Vsi bi radi socialno stisko odpravili, eni na videz, da rešijo svoj privilegirani položaj, drugi z diktaturo proletariata. Čim jasnejši bo našemu človeku njegov dejanski družbeni položaj, tem manj bo odločala slepa strast. Ni res, da mora biti medsebojno obravnavanje obeh taborov v enem ko drugem primeru enako strašno in ni res, da bi morali fatalistično sprejeti dejstvo, da se nahajajo tako na eni kot na drugi strani idealisti in poštenjaki in si stojijo nasproti kot smrtni sovražniki. Ne to, kar se drugod godi, sme biti za nas odločilno. Zunanji dogodki lahko razvoj pospešijo, lahko pomagajo ustvariti politične pogoje, novo slovensko družbo pa bo ustvaril slovenski človek sam, in od njegove uvidevnosti, vzgoje in izobrazbe bo odvisno, kakšen bo pri nas razvoj in potek družbene preosnove. Ta slovenski človek pa ni nikakšno abstraktno, tipizirano bitje, ampak to je naš človek za plugom, v rovi, tovarnah, to je naš delavec v Trbovljah in na Jesenicah, naš kmet v Prekmurju in Beli Krajini, naš viničar v Slovenskih goricah in Halozah, naš lesni delavec v koroških in štajerskih hribih, to je naš obrtnik, naš železničar, naš banovinski, državni in zasebni namestnik. Temu našemu človeku v njegovi konkretni biti velja naša skrb, naše vzgojno delo. Skupina slovenskih avtonomistov naj se z vso resnostjo posveti njegovemu študiju in študiju njegovih življenjskih pogojev. Naj nastopi proti vsaki demagogiji, vsakemu vzbujanju slepe strasti, vsakemu zavajanju ljudi in odvracanju od njih bitnih zadev, pa tudi proti vsaki nepotrebnosti, zaostitvi in zapletanju nasprotij po zahtevah, ki niso v vzročni zvezi z velikim socialnim vprašanjem. Odrešilo nas ne bo sovraštvo, ampak močna skupnostna zavest in velika vera v misel pravičnejše družbe ter pripravljenost zanjo delati in se žrtvovati.

O značaju koroških Slovencev

je dne 9. t. m. predaval v unionski dvorani župnik dr. Arnejc

Predavatelj je uvodoma poudarjal, da smo Slovenci po svetovni vojni utrpeli največjo izgubo v zgodovini in izgubili kar nad tretjino naroda. Pravilno je tudi poudaril, da koroški Slovenci danes branijo osrčje Slovenije in da nam le oni dajejo, namesto Slovenija njim.

Značaj koroškega Slovenca je utemeljil z značilnostjo njegove grude in podnebjem, češ, da je nepopisna lepota koroške pokrajine, posejana z neštevilnimi jezeri in jezerci, vtisnila koroškemu Slovencu čustvenost. Koroški Slovenec je mehak, je najboljši družabnik, je ljubitelj narave in vsakega bitja, je pevec, ki poje v veselju in žalosti. Tak značaj je ustvarila v teku stoletij slovenska koroška gruda. Dodal bi še, da je slovenska koroška zemlja doslej pošteno preredita slovenski živelj — in je srednje dobro in ugodno gospodar-

VI.
Še na neko nalogo naj tu opozorimo. Skupina slovenskih avtonomistov bi bila bolj ko katera-koli druga poklicana, da nasproti neduhovnemu, materialističnemu, zgolj političnemu nacionalizmu postavi slovensko misel v pravo luč kot čisto narodno misel v njeni kulturnotvorni, človečnosti, duhovnopolitični funkciji ter postane najvnetejši in najdoslednejši glasnik te misli. Ta misel je kot misel svobode, samoodločbe in enakopravnosti narodov posvečena po naporih in žrtvah najboljših duhov ter po dragoceni krvi nešteti junakov, in v tem je poročstvo njene končne zmage. Če so jo zatajili vladajoči narodi v svoji nacionalistični sebičnosti, je ne smemo zatajiti mi. Narodna misel v našem pojmovanju je misel bodočnosti. Njen nositelj postanejo prej ali slej množice delovnega ljudstva in kar nas danes loči, nas bo nekoč družilo. Nas Slovencev ne slepi pohlep po tuji zemlji in ne moti nobeno zgodovinsko pravo, mi hočemo samo to, kar drugim brezpogojno priznavamo. Zato je naša naloga, da svoje pojmovanje narodnega načela in narodne misli širimo, da prevzamemo dediščino velikih borcev za narodno svobodo, ki jo veliki in osvobojeni narodi tako radi zatajujejo. Če imamo kako nalogo, ki sega preko mej naše države, potem imamo to. Zlasti od naše mladine pričakujemo, da se poglobi v bistvo narodnega načela in narodne misli, da spozna njen progresivni značaj, njen funkcionalni pomen in globlji smisel ter z jasno zavestjo tega, kar hoče, navezuje stike z mladino drugih narodov ter postane propagator pravega narodnega sporazuma.

Skupina slovenskih avtonomistov ne bi torej oznanjala nobenega novega evangelija, ampak samo potrjevala naddčasne vrednote evropske kulturne družine, niti bi bil njen namen ustvariti in voditi kako politično strankarsko gibanje. Pač pa bi jo morala voditi ambicija, da postane po malem moralni in duhovni kvas slovenske družbe, da deluje s svojim zgledom in s svojo iniciativnostjo razgiba naše življenje ter se uveljavi kot osrednja skupina pri zbiranju naših narodnih moči. Njen pomen ne bi bil odvisen od števila njenih členov, ki po vsej priliki ne bi bilo visoko, ampak od njih nraštvene moči. Svojo nalogo bi vršila kot slovenska moralna elita.

pušča vsakemu svobodo. Dekle bi junaka z nožem niti ne pogledalo več, dekle pa bi na plesu istega dne ne dobilo več plesalca, če bi ji bil katerikoli plesalec neljubi: če odkloni ples hlapcu, je tudi gospodarji ne vabijo več na ples. — Nepopisna je tam tudi ljubezen otrok do staršev. Vzlik: »Mati, jaz vas imam rad!« je tam iz globine, pri nas bi bil tak vzlik v 90% hinavščina.

Prav svetno in širokosrčno je gledanje predavatelja na pojav nezakonskih otrok pri Rožanih in Ziljanah, prav tako, kakor je usidrano pri ljudstvu samem. Predavatelj je poudarjal, da na Koroškem nezakonski otrok — čeprav je zabloda — ni zlo. Ima v življenju in vzgoji enake pravice kakor zakonski. Slovenija izumira, naš živelj na Koroškem pa je morda še iz matriarhata rešil univerzalno zdravilo! Če bi bile kake svetohlinke na predavanju, bi se bile morda zgražale, ker je pri komentarju diapozitivov — nekatere slike so bile prav slabe — predavatelj vzklikal: »No, ali niso te Rožanke, te Ziljanke, lušne?« Pri tej je »ras' nekoliko prekratek, pa že se gre. Oglejte si tega korenjaka!« Itd. itd. Ali pa, ko je citiral klic koroške dečle: Da bi bila lepa ura... da bi prišel moj furman mov! Podal je odlomek tako, kakor ga poda hrepeneče slovensko dekle.

Predavatelju so najbolj pri srcu Rožani in Ziljani — Podjuna mu imponira bolj zaradi moških likov; vzklikal je: Pogledajte si našega škofa, na teh plečih bi bila vsaka druga glava napak!

Škoda je, da ni poudaril še, kaj nam pomeni ustoličenje na Gospe Sveti. Za današnji čas bi bilo to prav potrebno še in še povedati, da so koroški Slovenci terjali od vojvod, naj javno prišejejo ljudstvu svobodo, demokracijo in varstvo. Hlastamo po angleških vzorih — naše starejše izročilo pa pozabljam — in to v dobi, ko že iz podzemlja doni klic »za staro pravdo«.

Predavatelj ni razglabljal o vzrokih, zakaj smo Koroško izgubili. Prav je imel, kajti moral bi bil povedati, da je bila za nekatere Albanija v isti vrsti s Slovenijo in da smo našo državo pač ustanovili za ceno žrtve tretjine našega ljudstva.

Predavatelj pa nam je jasno razkril rakrano — to je: nemškutarstvo. Aleš in Medja sta mogla ubiti Habiha le, ker sta bila odpadnika, ker nista več imela čustvenosti koroškega Slovenca. Njihov jaz je ubil pangermanski val, ki trpi na Slovenskem Koroškem enega samega učitelja-Slovenca in tega v nemškem kraju.

Predavatelj je tudi povedal, da je mogel ugotoviti, da so koroški narodni odpadniki največji pobožnjaki; njihova vest jih opominja na velik greh. Tak nemškutar je hotel dobiti na smrtni postelji od predavatelja zagotovilo, da ne bo pogubljen, in nazadnje še dodal, da ima pač še velik greh — odpadništvo na sebi.

Koroška je bila pred desetletji naše kulturno žarišče, dajala je Sloveniji vse. In kaj ji danes vrača Slovenija in Jugoslavija? **Koroška umira!** Če se na Koroškem pregreši otrok nad starši — mu duhovnik ne more dati odveze, to je prepuščeno le škofu. Slovenija in Jugoslavija greši že 16 let nad svojo materjo — Koroško z Gospo Sveto: odveze ji ne more dati škof, ki je vzklil na svetih, danes teptanih in pozabljenih rodni tleh.

Kdor je zamudil predavanje koroškega župnika Arnejca, naj ga bo sram! Modrinjak.

Ali ste poravnali naročnino?

Potrebne podpore ob plebiscitu ni bilo tam, od koder smo jo lahko pričakovali in kjer je bila moč. Ne smemo pozabiti, da so botrovali že ob določitvi plebiscita tisti, ki so imeli in imajo še danes največji interes na tem, da obstaja mala Avstrija naprej.

Prišel bo pa naš resnični veliki dan, čeprav je še morda daleč.

Daleč? Bog ve! Pogledjmo n. pr. naše Primorje! Še manj kakor za Koroško smo se brigali zanj! In vendar je danes naše! Zakaj, — vemo! Rajnki dr. Tuma je dejal: Življenje človeško je zmes samih protislovij in čim več jih združuje v sebi, tem popolnejše je. Skorej bi mu pritril. Če velja to za življenje posameznika, velja prav tako tudi za življenje narodov, za celo svetovno zgodovino. In glej protislovja vseh protislovij prav v zgodovini, ki jo je delala mirovna konferenca: Najbolj nezaveden del našega naroda nam je usoda prinesla tako rekoč na krožniku, najzavednejši del, naše Primorje so nam odvzeli, oropali. V napol zavedni Koroški so odredili plebiscit, kjer je bil najmanj na mestu. Saj vemo, kaj vse si je italijanski delegat lahko dovolil spričo Francoza in Angleža in kako je prišlo 7000 glasovalcev v ime nik in zakaj je bil priklonjen con A Velikovec z najbolj ponemčurjenimi kraji, ki so bili naša poguba. Sporazum med Italijo in Avstrijo je bil očiten, zato so jim dali slovensko Kanalsko dolino, katere se skoraj ne spominjajo kot svoje izgube, pač pa obdajajo s črno tenčico Mežico in celo južno štajersko kot »verlorenes deutsches Gebiet«.

(Konec prihodnjic.)

bil osel nekdo drugi in da sem imel slučajno jaz prav.

Antanto, da smo imeli zase? Naivnež! Da, Avstrija je imela zaveznika v antanti, mi — **nobenega!** Mi smo imeli **samega sebe za seboj in nikogar drugega!** A mi smo imeli slabo narodno in politično vzgojo.

16 let nas loči od plebiscita. Zato gledamo danes na to zadevo bolj od daleč, treznejše in tudi pametnejše.

Ko smo plebiscit izgubili, smo najprvo iskali krivce. Iskali smo jih najprej pri drugih, potem šele pri nas samih. Govorili smo o sleparijah itd. Morda so bile res, ker smo premalo pazili. Nazadnje smo našli edino krivdo v nas samih.

Obskuren listič tam doli na jugu pa se je celo spozabil tako daleč, da je začel biti po koroških Slovincih in jih zmerjati z »robskimi dušami«, češ, da so rajši glasovali za staro vlačugo Avstrijo, nego za mlado, svežo in deviško Jugoslavijo. In to spričo naravnost nenavadno častnega števila nad 15.000 slovenskih glasov po preteku poldruga leta od časa, ko je bil odrejen plebiscit! Seveda ni vedel tisti južnjak za razliko med germanizacijo in poturčevanjem. Biti pod jarmom kulturno visoko stoječega naroda ali pod jarmom barbarskega Turka je kakor 100:1. Turek je mogel poturčiti Srba k večjemu versko, a jezik mu je pustil, ker ni imel sredstev za tako poturčevanje. Germani s svojo višjo kulturo pa so imeli vse drugo orožje, čeprav so se posluževali v zadnjih desetletjih pri tem tudi nekulturnih sredstev, posebno za časa izbruha narodnostnih bojev v Avstriji. Germanizirali in raznarodovali so tudi s

kulturnimi sredstvi, s šolo in izobraževanjem, kar je vse nevarnejše duhovno orožje. Zato je bila tudi obramba težja. Kultura stoji nad brutalno silo. Pred izbruhom narodnostnih bojev se je vršila povsem tiha asimilacija, kateri se nezavedni Slovenec ni upiral. Tako smo polagoma izgubljali svoj jezik ter se je pomikala jezikovna meja polagoma proti jugu, dokler ni prišlo leto 1848., ki je zbudilo narodno zavest Slovencev. Takrat se je ustavila germanizacija ob jezikovnih mejnikih, ki se od tedaj vsaj bistveno ni mnogo premaknila. Koroške Slovence so pa ločile od ostalih Slovencev visoke Karavanke, imeli so pri svojem boju premalo podpore. Med Ljubljano in Celovcem je bilo premalo zveze, ki je postajala v grdih, bolj ali manj osebnih prvaških bojih vedno rahlejša. Tudi karavanški predor jih ni mogel bolj utrditi: preveč so bili naši prvaki zaverovani v svojo zaplankano malotno strankarsko politiko, ki ni videla čez plot in ki jo Nemec dobro imenuje »Kirchturmpolitik«. Ta zaslepljenost nam ni dala, da bi se bili ozrli eni kot drugi za Karavanke, kjer je na žalost že čez 14 let prišel zgodovinski trenutek plebiscita. Ob času avstrijske volilne reforme, ko je šlo za to, da dobijo slovenski Koroški tri državne poslance, so dobili le en sam bojni mandat, ki ga je srečno odnesel stari borec, zadnji slovenski koroški državni poslanec Grafenauer.

V takem stanju je zalotil koroški plebiscit nas in koroške Slovence. Zato ni čuda, da smo se po izgubljenem plebiscitu obtožili končno samega sebe — a tudi to je bilo pretirano! Kajti pravi vzrok je tičal drugje:

Za jasnost pojmov in načel

»Samouprava«, glavno glasilo JRZ, se pravda s »Hrvatskim dnevnikom«.

o pojmu in vsebini demokracije. Takole jo opredeljuje med drugim:

»...demokracija ne sme imeti... ozkega teritorialnega značaja...«

Pisec si je bil očitno svest, da je težko spravljati v sklad s pojmom demokracije kakršenkoli centralizem, pa naj se ta skriva za kakšno »široko samoupravo«, za dekoncentracijo ali čimerkoli. Centralizem je razen tega prišel pri nas še na prav posebno slab glas, zlasti tudi po umski in npravnstveni nezadostnosti svojih spočetnikov. Zato se ga otesa vsak, celo centralisti sami. To se pravi, da bomo natančni, otesajo se besede centralizem, ne otesajo se pa centralističnega načela. Zato si tudi naravnost centralizma ne upajo več zagovarjati, zagovarjajo in vsiljujejo ga pa po strani, po ovinkih. Glavna krinka pri tem jim je seveda »nacionalno edinstvo«. Zanimivo je za neodkritost naših nacionalnih ljudi, da sicer zmeraj govorijo najmanj o »široki« samoupravi, ki so bojda zanjo, da ta prilastek celo zadnje čase radi stopnjujejo v »najširši«, da pa doslej še noben jugosloven ni razodel, kakšna bi bila ta samouprava v podrobnostih, katero bi bilo njeno področje in zlasti, če bo smela z lastnim denarjem gospodariti samostojno. Razume se ob sebi, da mislimo »lastnim denarjem« ves dohodek javnih dajatev katerekoli vrste. Da prihranimo na tem mestu jugoslovenom kako patroidiotično namigavanje, ponavljamo pri tem spet svoje naziranje, da morajo seveda samoupravne enote plačevati osrednji državni upravi tisto, kar ta potrebuje, a seveda samo za res neizogibne potrebe in v pravičnem razmerju.

Ali, kakor rečeno, pisec, ki je zoper »teritorialni značaj« demokracije, se je takoj zavedel, da s tem brani centralizem. Tega pa prav za prav ne sme. Zato je ta »teritorialni značaj« skušal natančneje opredeliti s prilastkom »ozek«.

Prilastki so sploh za določevanje pojmov najbolj nepripravne besede. Že zaradi svoje relativnosti in subjektivnosti: redko povedo kaj več, kakor osebno razmerje, ki je lahko zdaj tako, drugič ravno nasprotno. Kdor torej opredeljuje s prilastki, ne pove prav za prav nič in torej sploh ne opredeljuje. Zato se vsi dobri pisatelji prilastkov izogibljujejo, razen če hočejo namenoma pisati nejasno.

In ni je skoraj bolj gobaste besede, kakor je prilastek »ozek«. K večjemu še lahko »širok« pred »samoupravo« tekmuje z njim. Po pravici lahko štejemo take besede in v takih zvezah, ko da bi jih sploh ne bilo. Ali z drugimi besedami: pisec zastopa v tem primeru mnenje, da demokracija ne sme imeti teritorialnega značaja.

To se pravi spet, da je po njegovem mnenju prava demokracija samo centralistična. Kajti to ve navsezadnje tudi političen šolarček, da ima nekaj malega samouprave tudi najhujši centralizem, tudi najhujši despotizem.

Vse to se najbolje vidi pri upravi, ki je ne-

kakšna prestava državnostanstenih nauk v življenje.

Vsaka uprava posluje po enem kopitu. To že tehnično ni drugače mogoče. Pa tudi fizično: nihče ne more zahtevati od uradnika, ki je zmeraj dejanski nosilec vsake uprave, da dela za vsako posamezno njegovi upravi dodeljeno enoto po posebnih vodilih in načelih. Najbolj preprosta uprava je toliko zamotana, da zahteva vseh njegovih sil. Večja pa ko je upravnica enota, več mnogovrstnosti je v njej, toliko, da prekaša njegove moči. Zato dela tak birokrat vse po tistih vodilih, ki so mu krajevno, politično, kulturno in gospodarsko najbližje. To se pravi, po vodilih upravnega ozemlja, v katerem dela. Ker pa ne pozna ta izvajajoči upravnik razmer drugih ozemelj, ne pozna seveda tudi njihovih potreb. Večji ko je razloček med razmerami teh teritorijev, manjše je njegovo razumevanje za njihove potrebe, manj jih tudi upošteva.

Neizogibno, že zgolj psihološko nujno jih torej najmanj zanemarlja, če že ne naravnost maloti in prezira.

Darujte za tiskovni sklad „SLOVENIJE“

Torej prav demokracija, samovlada ljudstva, mora biti teritorialnega značaja. Brž ko tega značaja nima, tudi ne more biti več besede o kaki dejanski ljudski vladi, torej o demokraciji.

Ali prav v tem je bistvo demokracije, da je izvedena teritorialno, pokrajinsko. Bolj ko je v kaki družbi, v kaki državi samouprava izvedena po pokrajinah, teritorialno, več je v njej demokracije. Drugače tudi biti ne more, če naj se ne zataji načelo. Kajti demokracija, to je samovlada ljudstva. Vsaka samovlada pa mora biti kar najbolj neposredna. Več ko je posredovalcev, bolj se zgublja ta neposredna vlada ljudstva, manj je taka vlada demokracična. Sicer pa že zgolj telesna in duševna nemogočnost pregleda vseh zadev obširnejšega ozemlja če že naravnost ne onemogočuje, pa vsaj občutno otežuje neposredno samovlado ljudstva. Na njegovo mesto pa stopajo — dostikrat poklicni — posredovalci. Ti so sicer potrebni, ali življenjska skušnjava nas uči, da postanejo le preradi sami sebi namen in da jim je priboritev ljudskega zaupanja le prečesto zgolj sredstvo za njihove posebne namene.

Sicer pa, ravno ureditev in uprava pravih demokracij, kakor so Švica, Anglija, Amerika, nas uči isto: bolj ko je katera demokracična, bolj je ta demokracija teritorialna.

Ne pojde drugače, tudi naši »edinstveniki« se bodo morali spraviti s tem dejstvom. Če pa se nečejo, naj pa ne onegavijo s praznimi prilastki, ampak naj raje kar naravnost povedo: mi nismo za demokracijo.

Opazovalec

Naprej!

»Slovenija« izhaja že peto leto. Začela je v času, ko je svobodna beseda imela izraz le v šepetu. Trnjeva je bila pot, ki jo je prehodila. Ne varamo se, da je težji del še pred nami. Zgodovina bo sodila delo, ki ga je opravila. Ni nas strah te sodbe.

Izdajatelji ne iščejo pri listu nobenega dobička: nasprotno: vzdržujejo ga z velikimi žrtvami. Vse sodelovanje pri njem je brezplačno. Če bi se list naslonil na to ali ono stran, bi mu morda bilo boljše postlano. Toda on je in ostane nestranski in odprt vsem, ki se imajo za pripadnike slovenske skupnosti.

Ne morda iz kakega strahu in neodločnosti, ampak ker je slovenstvo ena tistih točk, ki lahko druži in bi morala spajati vse Slovence. »Slovenija« nikogar ne izključuje iz slovenskega občestva, kakor tudi nihče ne more izključevati drugih. Le dela, ki niso v skladu s koristmi ljudstva, izključujejo. Izdajstvo izključuje.

Zato je »Slovenija« svobodna tribuna vseh, ki jim je slovenstvo aksiom. Slej ko prej bo vabila in klicala na branik vse, ki jim slovenstvo ni samo lestva do oblasti in pridobivanja tvarnih dobrin. Namenjena je v prvi vrsti razumništvu, a pred vsem mlademu pokolenju. Da, do mladine se obračamo najprej.

To smo delali že doslej, in ne zamen. Naši pozivi so rodili dober uspeh. Skromen sicer, pa vendar. Še je mrak, še pritiska hlad, a led se že lomi in poka pod težo korakov mladine, ki stopa. To nas navdaja s ponosom in upom, ki nam daje veselje do dela s še večjo vnemo.

Dobili smo mnogo novih naslovov, na katere pošiljamo list. Mnogo se jih je odzvalo, drugi še

čakajo. Časi so težki, pa vemo, da jih je precej, ki ne zmorejo niti skromne naročnine za tednik. Nizke plače, draginja, brezposelnost. O pomanjkanju vsepovsod nas prepričujejo tudi številni dopisi.

Čeprav se list bori za obstanek, radi ustrezemo v primerih, kjer je sila. Kdor ne more, naj nam to sporoči z dopisnico. Stroški, ki nam jih povzroča list, nam ne dopuščajo, da bi se obračali do vsakega zamudnika posebej. Tem in novim priplaščencem, ki lista niso vrnili, priložimo prihodnjim številkam položnice. Naj ne bo zamere, če jo bo dobil tudi kdo, ki je z naročnino v redu. Pomote so povsod mogoče.

Prosimo, naj položnice nihče ne odloži, ne da bi nakazal naročnino ali nas vsaj obvestil, kdaj jo misli poravnati. Lahko jo tudi v obrokih. Za dobro stvar gre — list je samo sredstvo.

Ustrezno nam bo tudi z novimi naslovi, na katere naj pošljemo list na ogled. Kdor bi ne bil z njim zadovoljen, naj ga vrne z opazko: Ne sprejemem. Nikomur ga ne vsiljujemo. Spoštujemo resnično prepričanje vsakogar; spoznanje pač ne prihaja pri vseh enako.

Obračamo pa se tudi do vseh starih naročnikov s prošnjo, da ostanejo listu še nadalje zvesti in mu pridobivajo novih prijateljev. Tem pač ni treba razlagati, kaj je »Slovenija« — poznajo jo od vsega začetka. Ali na nekaj jih moramo vendar opozoriti: Zavedajo naj se, da najtežje šele prihaja. Če je list bil doslej le bolj glasnik in klicar, čas bolj in bolj zahteva, da se loti tudi drugih nalog. Komur ne da vest, da bi ostal samo gledalec, ki naj mu napolnijo skledo drugi, naj se pridruži — pridruži ne samo z besedo, temveč tudi z dejanji. Naprej!

Uredništvo in uprava.

Slovinci nimamo velike glasbene dvorane

V ponedeljek 5. vinotoka t. l. je bila odprta letošnja ljubljanska glasbena sezona z velikim Lisztovim oratorijem »Kristus« v prenovljeni dvorani ljubljanske »Filharmonije«. Pred oratorijem je predsednik »Glasbene Matice« izpregovoril nekaj besed ter podal kratko zgodovino slovenskega koncertnega razvitka. Dejal je, da smo Slovenci šele sedaj, ko je bila prezidana stara filharmonična dvorana, dobili prostor, v katerem so mogoče tudi največje glasbene prireditve.

Vse ljubljansko občinstvo je pričakovalo, ko so začeli prezidavati poslopje ljubljanske »Filharmonije«, čeprav je prizidek proti Ljubljani na zunan v največjem nasprotju z vso okolico, da bo notranost poslopja pridobila. Ko so pa tisti, ki ne obiskujejo kinematograf, videli pri Lisztovem oratoriju prvič prezidano filharmonično dvorano, jim je postalo v resnici žal za tistim, kar je bilo prej in česar sedaj ni več. Prejšnja koncertna dvorana je bila manjša, zato pa estetično zadovoljiva. Bila je sicer premajhna za glasbene prireditve tako velikega zbora in orkestra kot sta nastopila pri Lisztovem oratoriju. Sedanja dvorana ima pa skoraj do srede dolžine malo manj kot v polovični višini pomaknjen v dvorano velikanjski balkon, tako da je dvorana sama izgubila vsako obliko in napravlja vsa notranost na človeka mučen vtisk. Neverjetni balkon škoduje tudi akustiki. Prejšnja dvorana, ki jo je postavil izurjen arhitekt z umetniškim znanjem in okusom, je bila najbolj akustična dvorana v Ljubljani. Koncertna dvorana mora biti odprt prostor, ki pomaga z estetičnim sorazmerjem poslušalcu k zbraniosti in ga ne moti, ko posluša glasbeno podajanje. Oblika dvorane same mora podpirati lepoto občutja občinstva. Sedaj prezidana filharmonična dvorana je mogoče porabna za kinematograf, za slovesne koncerte pa gotovo ne. Povrh so še sedeži vsaj za ped preozki, presledki med vrstami sedežev pa še več, tako da ni mogoče udobno sedeti in ne umakniti se, če hoče kdo na sosedni sedež.

Če naj se slovenske glasbene prireditve v velikem slogu v resnici razvijejo, je treba sezidati v Ljubljani novo veliko koncertno dvorano, ki bo res stavbarsko in estetsko popolna, ne pa kak »sodoben« poizkus, ki občinstvo odbija. Velika koncertna dvorana bi se dala porabiti tudi za shode in druge javne prireditve. Mogoče bi se našel kak zasebni podjetnik, ki bi to storil, če glasbene organizacije in javne korporacije tega ne znajo in ne morejo. Če bi imela Slovenija finančno samostojnost, bi že davno lahko stala velika monumentalna palača za konservatorij in v njem velika, monumentalna velika slovenska koncertna dvorana.

Naša sramota

Sto in petdeset let je od tega, ko je zapisal Schiller: Der grösste Schuft im ganzen Land, das ist und bleibt der Denunziant. Če bi živel danes, bi se bržčas ne omejil samo na ta stavek, ampak bi napisal celo knjigo. Še nikoli in nikjer se ni toliko ovajalo, kakor se zadnja leta sem pri nas.

Ena najgrših lastnosti je nagnjenost k ovadstvu, ki ga ne more opravičiti noben še tako dober namen. Ovaža se skrito in javno, posredno in neposredno, posamezniki in cele skupine. Zelo pogoste so pismene ovadbe, celo brez podpisa in s ponarejeno pisavo. Znamenje, da se ovaduh zaveda svoje nizkosti. Bodi vsebina ovadbe resnična ali ne — tisti, ki jo prejme, se obrne s studom od nje, če ima količkaj čuta za dostojnost.

Nekaj let sem so prišle v modo celo javne ovadbe, v časopisih. Za nekaj mejnik v tem pogledu velja znana okrožnica Šušteršičeva iz avgusta 1914, ki je odkrito pozivala k ovadbam političnih nasprotnikov. SLS se je te okrožnice po pravici otesla, saj se ne bi bila dala opravičiti niti tedaj, če bi bile zmagale osrednje velesile. Na srečo tudi ni imela hujših nasledkov.

Ovadstvo je v vsakem primeru nekaj umazanega, nizkega. Treba se je samo zamisliti, kaj se dogaja v duši človeka tisti hip, ko ovaža. Sovražstvo, maščevalnost, škodoželjnost ga navdaja, zraven pa strah pred odkritjem njegovega početja. Ovajanje se je ponovno bohotno razrastlo pred leti. Tedaj n. pr. se je razglasilo stremenje po samoupravi Slovenije za zločin proti državi. Centralisti se tisti čas, kakor se še danes ne, niso ukvarjali z uma svetlim mečem: kdor jim ni bil všeč in mu drugače niso mogli do živega, so ga kratko in malo razglasili za separatista in punktaša, skratka: za protidržavnega, ki ga je treba pokončati. Opozorili so nanj oblast in mogel se je šteti za srečnega, kdor je ušel s samimi stroški. Ali zadostovalo je, da je ovadeni dobil piko. Začelo se je zalezovanje, ovaduh si lazili za njim kakor senca, da so se ga začeli ogibati celo njegovi prijatelji, boječ se za lastni obstoj. Najsi je bil preganjan še tako nedolžen, sum je ostal in z njim še mnogo drugih neprijetnosti. Stotine jih je, ki so zaradi tega prišli ob službo ali pa je niso mogli dobiti, če so jo iskali. V devetdesetih od sto takih primerov je šlo zgolj za osebno maščevanje.

Petomajske volitve so pokazale, da take metode nimajo uspeha. Pregarjanje je večino prizadetih pognalo v najostrejšo opozicijo. Fizikalno dejstvo, da rodi vsaka sila odpor, se izraža tudi v duhovnem življenju. Palica ni vzgojno sredstvo. Ali zdi se, da to spoznanje še ni prodrlo. Zadnji čas se namreč spet opazja vračanje k tem pogubnim metodam. Pod drugimi gesli sicer, a z istimi sredstvi. Pozablja se, kar so znali že stari Grki, da kogar hočejo bogovi pogubiti, ga udarijo s slepoto. In v resnici je slep, kdor računa na uspeh, če duhovnost pobija s tvarnostjo.

Kakor se sedaj vodi politični boj, skoraj nima primere v naši politični zgodovini. Podtikovanja, namigovanja in sumničenja vsevpred; laž se bohoti, da nikoli tako. Ovaduštvo cvete kar javno. Pred očmi je le trenutni uspeh, na nasledke v bodočnosti ne misli nihče. »Lop po njem, da bo pomnil,« je postalo vodilo v političnem boju. Izkrivljajo se dejstva, nedolžne stvari se skušajo prikazati kot zločin. Misel se ne pobija več z mislijo; na mesto načelnega boja z umskimi sredstvi stopa očitna neresnica, zavijanje dejstev in ne v zadnji vrsti najsurovejša tvarnost.

Nemara je celo dobro, da je tako. Množice, za katere gre, postajajo nezaupnejše; nič več ne dojemajo s tisto zaupljivostjo ko nekoč, marveč postajajo previdnejše, kritičnejše. Kdor spozna za prevaro, kar je še včeraj imel za resnico, bo po slej tehtal, preden bo zaupal lepim besedam, pa naj so te še tako prepričevalne. Primerjal bo besede z dejanji, in če jih ne bo našel v skladu, bo postal nezaupen. To je pa tisto, česar se vsak ukaževalec najbolj boji. Misleče množice niso priprave objekti za poskuse. Spoznanje, ki pride samo od sebe, na podstavi lastnega opazovanja in lastnihkušenj, je korenitejšje od umetno vcepljenega in sposobno za stvarjanje čudežev.

Nasledki opisanega ravnanja se že kažejo. Drugeče tudi biti ne more. Toda bodi tako ali tako — način, kakor se je spet začel voditi politični boj, ostane kljub temu naša sramota. —zr—

Od priznanja k dejanju

Vedno več jih je, ki izražajo zadovoljstvo nad našim listom. Oglašajo se tudi novi naročniki — dokaz, da si misel, ki jo zastopa list, vedno bolj utira pot. S tem so svoje soglašanje praktično potrdili. — Obračamo se še do tistih, ki odlašajo, da storé enako. Simpatije so sicer nekaj lepega, ali samo od njih ne živi nobeno gibanje. Treba je tudi žrtev. Stare naročnike in prijatelje prosimo, naj nam pošljejo naslove oseb, o katerih mislijo, da ga bodo naročile, ako ga jim pošljemo na ogled. Kdor se ne misli naročiti, naj list vrne z opazko: Ne sprejemem. Najlepša hvala vsem, ki se bodo odzvali. **Uprava in uredništvo.**

Centralizacija cestnega fonda se tudi nam obeta

V Belgradu nameravajo ustanoviti za vso državo en cestni fond. Ta fond ima namen, da se iz njega grade in popravljajo ceste, po odbitkih za stroške uprave seveda. Dohodki tega fonda bi se pridobivali iz pristojbin pri nakladanju in razkladanju blaga na državnih železnicah. Z drugimi besedami se to pravi, ta fond se more napraviti samo tako, da se obremeni železniški tovorni promet.

Danes ne mislimo razmotrivati vprašanja, če bo železniški promet tako novo breme prenesel. Vprav gospodarstveniki so sicer mnenja, da so že dosedanje tarife previsoke in da železnice kmalu ne bodo imele česa prevažati, če jih ne znižajo, kakor se je to zgodilo pri osebem prometu. Zanimaj nas v tem hipu pred vsem finančni učinek, ki bi ga imel ta fond za naše gospodarstvo.

Dohodki cestnega fonda iz železniškega prometa so preračunani na 120.000.000 dinarjev. Znano je, da donajajo slovenske železnice 24,3% dohodkov vseh državnih železnic. Slovenija bi torej v ta fond plačevala najmanj 29 milijonov Din.

Koliko bi pa od teh milijonov Slovenija dobila za svoje ceste? Račun je kaj preprost. V pred-

zadnji številki imamo ključ: največ 5,22%. To-liko dobiva namreč Slovenija za javna dela. V tem našem primeru bi dobila torej Slovenija za svoje ceste od plačanih 29 milijonov nazaj največ 6,264.000 dinarjev. In spet se pravi to z drugimi besedami, da bo Slovenija plačevala 22,736.000 dinarjev v centralni cestni fond, ki jih ne bo dobila nazaj. Za ta znesek bomo torej vnovič prikrajšani, zanj se bodo povečale že tako velikanske javne dajatve.

Sad centralizma, ki so ga uvedli in bi ga hoteli slej ko prej vzdrževati nacionalni jugoslovenci.

Naša zahteva bodi kakor vselej in povsod: če se že ta fond res mora ustanoviti, naj se ustanovi za vsako pokrajino posebej in vsaka pokrajina naj ga posebej upravlja in v lastno korist. Da bi mi gradili in popravljali še ceste na jugu, tega spričo svoje revščine in spričo razdrapanih domačih cest res ne moremo več.

Skrivajo se

Našim bralcem je znano, kako je »Narodna Odbrana«, glavno glasilo Narodne Odbrane, razglasila vodilo in načelo, da se mora slovenski jezik — in seveda ves slovenski narod z njim — »likvidirati tiho in postopno«.

Vsak človek, a tem bolj vsak narod, čigar pripadniki se še niso popolnoma pogreznili v gnoj nraštvene izkaženosti in propadlosti, mora zasovražiti nosilce take miselnosti, ki je v tem primeru tem bolj ogabna, ker se skriva za krinko lažnivega bratovstva. Odpor našega ljudstva proti takim ljudem in organizacijam je tudi tisto, kar nam daje vero v moč slovenstva in zaupanje v naše delo.

Da se prizadeti pri tem ne počutijo dobro, je umljivo. Saj vedo in vidijo, kako morejo ujeti samo še kakega neskušnega za svoje vrste. In delali bomo tudi v bodoče zlasti mi, da bo takih nevednih in neskušnih med Slovenci čedalje manj.

Najraje bi zato jugoslovenci celo likvidacijsko zadevo kar naravnost utajili. Toda beseda ni bila zgolj na usta povedana — tu bi še nekako šlo — ampak tudi napisana in natisnjena. Tu gre pa že nekoliko težje. Vsaj naravnost ne. Zato se »Pohod« skuša po ovinkih:

»Slovenija« nima drugega dela, kakor da stalno napada Narodno Odbrano in »Pohode«. V svoji zadnji številki je zopet poskusila podtakniti NO nekaj »peklen-skih naklepov«, in sicer nič manj kakor »tiho in postopno likvidacijo pritisnjenega slovenskega naroda«.

Če bi človek »Pohodu« na te besede očital, da taji izrečene in napisane besede, bi se ne sicer po pravici ali vendar po nekakšnem še mogel izmotavati: »Kdaj sem tajil in kje?« Duševna preproščina med njegovimi bralci pa utegne vendar sklepati iz zanešenega patosa besedi o »podtikanju« in »nič manj kakor...«, da je »Pohod« s tem naš list tako rekoč zalotil pri napačnem poročanju.

Sicer se pa »Pohod« slabosti teh besed sam zaveda. Ker pa boljših ne ve, ga je popadla jeza in grozi, kakor pač grozi vsak, ki nima razlogov in moči. Za kratek čas in v spomin naj zato ponatisnemo še njegovo precej otročjo grozljivo:

»Slovenija« naj bo mirna. Če se sama ne bo pravočasno likvidirala, bo likvidirana glasno in trenutno.

Tisti pravi čas, narodnoodbranski »Pohod«, tisti je bil k večjemu takrat, ko so imeli tvoji ljudje oblast in cenzuro. Ta čas je pa že davno preč, oh, preč, pa se ne vrne več.

Moste in mostišča

Naša javnost je že primerno zavrnila početje gozdarskih inženjerjev, ker si hodijo izposojat k Nemcem, kar imamo že sami doma. Brez uporabe slovenskih slovarjev teh naših zakladov seveda ni mogoče dvigniti. Nemškemu Prügelweg ali Moorbrücke se pravi po naše moste, ne pa pobrunčana pot.

Moste v tem pomenu je poznal že veliki France Levstik. In ko je njegov prijatelj Martin Peruzzi odkril na Ljubljanskem barju stavbe na koleh, mu je kmalu postregel z lepo, domačo skovanko

»mostišča«, ki so izposojene stavbe na koleh (Pfahlbauten) kaj hitro izpodrinila v pozabljenje.

Po Breznikovi slovnici se išče pritika samostalnikom in pomeni kraj, kjer kaj raste (ovsišče, deteljšče), kaj je ali biva (mravljišče, smetišče). Prav v smislu tega pravila je pojem bivališča na mostah, ki so bile položene na kolje nad jezersko gladino, z besedo »mostišča« zajet, da ne more biti bolje. Kljub temu pa je opaziti pri naših mlajših arheologih stremljenje, da se lepa Levstikova mostišča zavržejo, ker beremo namesto njih novo skovanko kolišča, ki je zelo neprimerna. Kolišče pomeni le skupino kolov, ki jim ni povedan nikakšen namen, je pa lahko tudi kraj, kjer raste n. pr. kolje, ki je potrebno za oporo vinski trti. Jezerski človek pa na golem zasajenem kolju sredi jezera vendar še ni mogel prebivati. V ta namen mu je bilo treba še pōda v obliki mostu. Zaradi tega se kar lepo vrnimo k Levstiku in dajmo čast njegovim mostiščem.

Naroden in nacionalen

V nekem poročilu o delu naših nacionalistov jih je »Slovenec« obsodil, da se imenujejo nacionalni, češ da je nacionalen politik tisti, ki ga je narod postavil. »Slovenec« ima prav, če prevaja to tujko in jo dobesedno sloveni. Toda zlasti pri nas je dobila ta tujka »nacionalen« dejansko drug pomen.

Srbi namreč za besedo »ljudstvo« nimajo pravega izraza. Zato imenujejo ljudstvo kratko in malo »narod«. S tem pa seveda za »narod« kot politično-kulturno občestvo nimajo besede. Nadomestili so jo zato s tujko »nacija«, kakor sploh to delajo, kadar jim za katerikoli pojav višje in torej zamotanejšje kulture manjka izraza, in to je precej čisto.

Naši jugoslovenci bi ne bili tiste hlapčevske miselnosti, kakršne so, če bi ne bili te besede takoj prevzeli in povzeli. Nič ne de, če je bila beseda neslovenska in neslovanska, in še manj de, če smo zanje že imeli domačo besedo. Poglavitno jim je bilo, da se rabi v »glavnem državnem jeziku«, kakor je »Pohod« imenoval srbsčino, da pač slovenščino spet kdaj poniža. Podzvestno pa je pri tem gotovo še deloval občutek, da je nacionalizem, kakor so ga začeli razlagati jugoslovenci, nekaj popolnoma tujega našemu narodu, saj je bila njegova presaditev z laških tal tudi za površno oko dojemljiva. Orjuna na primer ni bila od vsega začetka drugega, kakor plehko posnemanje italijanskega fašizma in zato samo njegova nakaza.

Zato pa živi jezik pri nas že davno loči besedi nacionalen in naroden. Nacionalen je postal neizogibni prilastek jugoslovenskega fašističnega centralizma in njegovih pripadnikov in podreptnikov. Slovenci pa ostanemo narodni v smislu svojega izročila. Zgodovina nacionalnih vladavin pri nas naj nas še prav posebno potrdi v tem sklepu.

Mali zapiski

Prepovedani knjigi.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti knjigi:

- a) »Društvena borba i masonerija«, ki jo je spisal Uroš Jovanović, in
- b) »Udžbenik političke ekonomije«, ki jo je spisal L. Segala.

Obe knjigi sta izšli v Zagrebu.

Predsednik jugoslovenov.

Takole označuje »Hrvatski dnevnik« vodstvo nosilcev zmagovite jugoslovenske nacionalne misli:

»Žalost in skrb sta zlezli v kosti JNS. Pri občinskih volitvah nima nikjer sreče. Dober organizator brezplačnih vlakov za manifestacijske zборе te nekdane stranke se je pokazal Pera Živković kot predsednik in govornik zelo slabega; odkar pa je načelnik stranke, pripovedujejo listi, da se mu je čreda razbežala.«

Francozi v Kanadi zahtevajo samostojnost.

»Daily Telegraph« v Londonu poroča iz Quebeca, glavnega mesta kanadske pokrajine Quebec, da je organizacija »Jeunes Patriotes«, v kateri so združeni francoski prebivalci iz pokrajine Quebec, sklenila resolucijo na gen. guvernerja lorda Tweedsmuirja in zahtevala, da odstopi. Na tistem zborovanju so zahtevali udje »Jeunes Patriotes« tudi, da se pokrajina Quebec, ki so jo nekoč imenovali »Novo Francijo«, odcepi od kanadskega dominiona, ki je pod britansko vlado, ter da postane francosko-kanadska republika. Pokrajina Quebec obsega nad 900 tisoč stirske kilometrov zemlje, je pa obdelane le okoli 30 tisoč stirske kilometrov. Ima nekaj manj kot dva milijona prebivalcev, od katerih je le okoli 70% Francozov, drugo prebivalstvo je pa angleške, nemške in drugih narodnosti. Gibanje malih narodov oziroma narodnih delov za samostojnost se je pričelo, kakor je videti, celo v angleški Kanadi.

Urednik in izdajatelj: Tone Klemenčič v Ljubljani

V Jugoslovanski knjigarni si naročite sledeče knjižne zbirke:

Leposlovno knjižnico Ljudsko knjižnico Zbirko domačih pisateljev Zbirko mladinskih spisov

za malenkostne mesečne obroke. Zahtevajte naš Vestnik, ki ga pošljemo brezplačno z natančnimi podatki.

JUGOSLOVANSKA KNJIGARNA V LJUBLJANI